MAGYAR GEOTERMÁLIS EGYESÜLET
Székhely: 1021 Budapest, Ötvös János u. 3.
Tel. +36-30-126 6816
e-mail: info@mgte.hu, szitag@mgte.hu
Honlap: www.mgte.hu

A Magyar Geotermális Egyesület

VÉLEMÉNYE

a bányászatról szóló 1993. évi XLVIII. törvény módosítási tervezetéről

A törvényjavaslat címe: egyes bányászati és gazdasági tárgyú törvények módosításáról. Társadalmi egyeztetésre bocsátva 2022. október 24-én a Technológiai és Ipari Minisztérium honlapján. Véleményezési határidő: 2022. október 29.

1 Észrevételek a tartalmi összefoglalóval kapcsolatosan

Az összefoglaló megemlíti, hogy „*A geotermikus energia egy kiszámítható és ösztönző szabályozási keretben hosszú távon támogathatja hazánk energiaszuverenitását*.” Egyetértünk. A kiszámíthatóság mindenekelőtt a jogszabályok hosszabb távú állandóságban ölt testet, míg egy szabályozási keret akkor nevezhető ösztönzőnek, ha a hatósági ügyintézésre meghatározott határidők rövidek, amit a hatóság a gyakorlatban képes is betartani, továbbá az ügyintézők megfelelő szakmai fölkészültséggel és döntési szabadsággal rendelkeznek ahhoz, hogy ne csak a jogszabályok betűje, hanem szellemisége alapján határozzanak.

Összhangban a Kormány 1509/2022. (X. 21.) határozatával az összefoglaló pontosítja, hogy *„… a termálvíz kitermeléssel történő geotermikus energia kutatásának, kinyerésének és hasznosításának engedélyezése … a bányafelügyelet … hatáskörébe kerül.”*

A hatóságváltás időpontját nem tartjuk szerencsésnek. Energiaváltságban vagyunk, amikor energiabiztonságunk növelése, az energiahordozók importjának mielőbbi csökkentése elsődleges érdek. A (termál)vízzel megvalósuló geotermikus energiahasznosítás engedélyezése kezdettől fogva és évtizedek óta a mindenkori vízügyi hatóság dolga volt eddig. Az ügyintézés tartalma és menete ugyan sokat változott az idők során, de a jelenleg működő www.vizek.vizugy.hu rendszert mind a kérelmezők, a mind a tervezők megismerték már, alkalmazzák, így annak bármilyen módosítása a kiszámíthatóság rovására megy. Márpedig a hatóságváltás önmagában is jelentős változás, nem beszélve a tartalmi módosulásról, amit a következő fejezetben bontunk ki. A bányahatóságnak a termálvizes geotermikus létesítmények engedélyezésében gyakorlata nincs. Nincs, mert bár a Bt. 2009-es módosítása után a 2500 m alatti geotermikus beruházások engedélyezése az ő hatáskörébe került, ilyen alig volt – világossá téve egyúttal az akkori koncessziós koncepció teljes kudarcát.

A vízjogi engedélyezés folyamatának határidejei jelenleg elég rövidek ahhoz, hogy akár ösztönzőnek is nevezhessük őket. Az ügyintézési határidőket a hatóságok többége betartja, ezért nem lehet rájuk sütni, hogy geotermikus beruházások elindulását hátráltatták volna. Azt mindenkinek tudomásul kell vennie, hogy az ügyinézés határidejét nem lehet minden határon túl rövidíteni, mert az a kiadott határozatok, ill. végső soron az állam által gyakorolt hatósági jogkör minőségének rovására megy.

Javasoljuk megfontolni a hatóságváltás időpontjának későbbre halasztását. Szeretnénk hangsúlyozni, hogy a hatóságváltással elvi gondunk nincs. A bányahatósághoz egyébként is lényegesen közelebb áll az energetika, mint a vízügyhöz. Mivel azonban a (termál)vizes geotermikus rendszerek lényeges vízi létesítményeket is tartalmaznak, különös gonddal kell eljárni egy új engedélyezési folyamat felállításánál.

2 Észrevételek a normaszöveggel kapcsolatosan

Geotermikus beruházások új engedélyezési folyamata a normaszövegből érthető meg a legjobban. Eszerint a bányafelügyelet engedélyezi „*a termálvíz kitermeléssel történő geotermikus energia kutatását, kinyerését, hasznosítását, továbbá a hőközvetítő közeggel történő geotermikus energia kinyerést és hasznosítást.*"

Ennek megfelelően a bányafelügyelet

- ad ki kutatási engedélyt a geotermikus energia **kutatás**ához,
- állapít meg geotermikus védőidomot a geotermikus energia **kinyerés**éhez, és
- köt szerződést a bányavállalkozóval a geotermikus energia **hasznosítás**ára.

Érdemes közelebbről is megvizsgálni e három „engedélyt".

2.1 Kutatás (21/A §)

A tervezetből nem derül ki, hogy kötelezően elvégzendő munkafázisról van-e szó, vagy a geotermikus energiát hasznosítani szándékozó vállalkozó szabadon dönthet, hogy geotermikus tevékenységét kutatással vagy a nélkül kezdi meg.

A helyzet ugyanis az, hogy Magyarországon évente termelő víz- és termálkutak tucatjait fúrják meg a Bányatörvény szerinti kutatás nélkül, mivel ismert víztárolókra mélyülnek. Egy 1800-2000 m mélységű termálkút létesítését megelőzően nem kell, és Magyarországon senki nem is végez szeizmikus kutatást. A tízezret messze meghaladó számú földtani kutató, vízkutató- és víztermelő, szénhidrogén kutató- és termelő, valamint érckutató fúrás kútgeofizikai, kútvizsgálati és termelési adatai, továbbá a korábban elvégzett 2D-s szeizmikus mérések alapján a régebben Felső Pannonnak nevezett elsődleges porozitású és a nem mély repedezett, karsztosodott karbonátos tárolók hidrogeológiai szempontból ismertnek tekinthetők. Mindezen víztestek/tárolók mérete összehasonlíthatatlanul nagyobb Magyarországon, mint a szénhidrogén testek/tárolók mérete, térfogata. Már ebből az egyszerű tényből is értelemszerűen más feladatok generálódnak, mint a szénhidrogén kutatásnál, és a hidrogeológiai megismerés szempontjai is jelentősen különböznek a szénhidrogén kutatás és megismerés szempontjaitól. Szénhidrogén telepek művelésnél meghatározó jelentőségű a CH test lehatárolásának, a fázishatár változásának, a CH telített zónákba történő vízbelépés helyének és dinamikájának, a szénhidrogén- és víztelítettség alakulásának az ismerete, lekövetése. A víztermelés igénye szerencsére jóval egyszerűbb, mert nincs szükség a szénhidrogén test kitérképezésére, és nem merülnek fel a több fázis jelenlétéből adódó művelési feladatok. Az elmúlt időszakban repedezett víztárolókban is több sikeres termál projekt valósult meg szeizmikus kutatás nélkül, pl. Vasvár, Bóly, Veresegyház, Gárdony.

A kutatási fázis kötelező beiktatása azonban egy sokkal fajsúlyosabb problémát is fölvet: a spekulációs célú területfoglalást. Azzal, hogy egy kutatási engedély 4 évre szól, ami további 2 évvel meghosszabbítható, elég hosszú idő áll a kutatási engedély birtokosának arra, hogy elvegye a lehetőséget más, esetleg az adott területen gazdasági tevékenységet folytató és ahhoz geotermikus energiát hasznosítani szándékozó vállalkozás, önkormányzat elől. A Bt. 2009. évi módosításakor azért is volt nagy jelentősége a 2500 m-es mélységhatárnak, mert az e fölötti vízjogi engedélyezéssel ilyen jellegű spekuláció nem kivitelezhető. Egy elvi vízjogi engedély csak 1 évig érvényes, amit szintén csak 1 évvel lehet meghosszabbítani.

A kutatást tehát nem szabad kötelezővé tenni.

A spekuláció lehetőségének érdemi csökkentése viszont azzal lenne biztosítható, ha a kutatásra lényegesen rövidebb idő állna rendelkezésre. Pl. 1+1 év, de kivételes esetben, a bemutatott kutatási terv alapján a hatóság dönthetne hosszabb határidőről.

A spekulációs célú területfoglalás esélyét a lehető legkisebbre kell szorítani. Ez alapfeltétele a geotermikus energiahasznosítás gyorsítására vonatkozó kormányzati törekvés sikerének.

2.2 Kinyerés (21/B §)

A normaszöveg szerint „*21/B. § (1) Geotermikus energiát kinyerni – a (6) bekezdéstől eltérően – a földkéreg e célra elhatárolt részéből (geotermikus védőidom) szabad*.” A mondat fő állítása ugyan a geotermikus védőidom, de egyértelműen benne van az is, hogy geotermikus energiát kinyerni a földkéregből lehet. Egyetértünk. A geotermikus energiát nem a „geotermikus energiahordozóból vonjuk el", hanem a földkéreg adott térrészének – pl. víztároló, EGS esetén forró, száraz repedezett kőzettömb – belső energiáját csökkentjük, éppen a „geotermikus energiahordozó" – a Magyarországon jelenleg leggyakrabban alkalmazott rendszereknél: víz – segítségével. A hatályos Bt. fogalom-meghatározásai között viszont a kinyerés az alábbi: „*A geotermikus energiának a geotermikus energiahordozóból történő hő ellátási vagy villamos energia előállítási célú elvonása.”* Az ellentmondás nyilvánvaló, amit most – végre – meg lehetne szüntetni.

2.3 Hasznosítás (21/C §)

A geotermikus hasznosítás tárgyában a bányahatóság és a bányavállalkozó között megkötendő szerződés egy előzmények nélküli új elem a tervezett engedélyezési láncban. A 20+15 évre köthető szerződés aláírásáig és utána is a vállalkozónak számos kötelezettséget kell magára vennie, amelyek betartása nem egyszerű, adott esetben hatáskörén kívül áll.

Ilyen pl. a (2) c) pont, amiben a vállalkozónak biztosítania kell, hogy minden évben kinyeri a tervezett mennyiségű geotermikus energiát, pedig azt mind az időjárás, mind a piaci viszonyok is befolyásol(hat)ják.

Nehéz kérdés a visszasajtolás, tekintettel a (6) bekezdésre. Egyrészt azért, mert a normaszöveg szerinti „*technikai és földtani*” lehetőségek jogilag nehezen megfoghatók, másrészt mert a visszasajtolás mellőzésének Magyarországon nem is ez a legfőbb oka, hanem a gazdaságosság, a beruházási és a működési költségekkel való takarékoskodás. Nyilvánvaló ugyanis, hogy kedvezőtlen földtani adottságok ellensúlyozhatók lennének pl. több visszasajtoló kút megfúrásával, és/vagy nagy teljesítményű szivattyúk telepítésével. Az előbbi jelentős beruházási, az utóbbi lényeges üzemeltetési többletköltséget okoz, ami akár egy egész beruházást ellehetetleníthet. Az biztos, hogy a visszasajtolás kizárólag vízügyi hatáskör, a bányahatóság ebben csak közvetítő szerepet kaphat.

A (7) pont a bányahatóság túlterjeszkedését jelenti. A bányavállalkozó és az általa ellátott geotermikus energiafogyasztó közötti jogviszony alapvetően a két félre tartozik. Jelenleg is sok olyan szolgáltatási szerződés működik az országban, amelyben a bányavállalkozónak pl. nincs szolgáltatási kötelezettsége a fogyasztója felé. Így ez a törvényi rendelkezés hivatkozási alap nélkülivé válik. Vagy mi van akkor, ha a fogyasztó szerződésszegése (pl. nem fizetés) miatt nem szolgáltat a bányavállalkozó? A hatóság a fogyasztó nyilatkozata (feljelentése) alapján ekkor is fölmondja a szerződést? Milyen alapon? A bányavállalkozónak ilyenkor milyen jogorvoslati lehetősége van?

3 Észrevételek a hatásvizsgálattal kapcsolatosan

Az adminisztratív terhek alcím alattiakkal nem értünk egyet. Véleményünk szerint a tervezett engedélyezési eljárásrend nemhogy nem egyszerűbb, hanem határozottan bonyolultabb a vízjogi ügyintézésnél, és a három szintű (kutatás + védőidom + szerződés) miatt biztosan időigényesebb is, mint a jelenleg egy lépcsős vízjogi létesítési engedélyezés. A már említett www.vizek.vizugy.hu portál egyablakos ügyintézésnek számít, tehát az arra való hivatkozás, hogy az egy „*engedélyezési paradigmaváltás”* eredménye lenne majd, nem állja meg a helyét.

A tervezett új engedélyezési rendszer bizonyos területeken jogbizonytalanságot okoz, illetve több más jogszabály módosítását is igényli. Ilyenek pl:

- Az eredetileg vízjogi engedély köteles más célú (pl. balneológia, gyógyászat stb.) elsődleges hasznosítású és a vizek hasznosítását, védelmét és kártételeinek elhárítását szolgáló tevékenységekre és létesítményekre vonatkozó általános szabályokról szóló 147/2010. (IV. 29.) Korm. rendelet 4. § (1) bekezdés szerint többcélú alkalmazási, hasznosítási megoldásként a víz „hulladékhőjét" is hasznosító megoldások esetei nincsenek pontosan, egyértelműen szabályozva. Ha ilyen rendszerekre kettős engedély szükséges, az a Jogalkotó szándékával ellentétesen jelentősen bonyolítja az üzemeltetők, az engedélyező hatóságok és az illetékes vízgazdálkodási igazgatósági (vagyonkezelő) szervek munkáját is.
- A vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény 14. § (2) bekezdése szerint védendő vízbázisok kijelölt, illetve előzetesen lehatárolt (tervező által, modell alapján) és az engedélyező hatósághoz benyújtott védőidomainak védelme nincs nevesítve, illetve nincs kizárva ezek használata. Javasoljuk és kérjük ezen elsődleges célként ivóvízellátást, vagy ásvány- és gyógyvíz hasznosítást szolgáló vízbázis védőidomok átfedésének kizárását is bevenni a törvénybe, az ezen idomokon belüli vizekből kinyert „hulladékhő" energetikai hasznosítási lehetőségének megtartása mellett.
- Az 1995. évi LVII. törvény 28. § (1) bekezdésében a vízgazdálkodással összefüggő hatósági jogkörök között nincs nevesítve jelen törvénytervezet által a bányafelügyelet hatáskörébe rendelt jogkör. Ezt pótolni szükséges!
- Az 1995. évi LVII. törvény 29. § (1) bekezdésében a vízkészletek védelmére, a vízimunkákra, a vízilétesítmények megvalósítására, átépítésére, üzemeltetésére és megszüntetésére, illetve a vízhasználatok gyakorlására kiadott vízgazdálkodási, valamint a műszaki és biztonsági szabályoknak való megfelelőségre tett előírás nem vonatkozik a kizárólag energetikai célú, csak bányafelügyeleti szerződéshez kötött tevékenységekre. Szükségesnek tartjuk 1995. évi LVII. törvény 29. § (1) bekezdésének kiterjesztését, jelen törvénytervezetben szabályozott kizárólag energetikai célú vízhasznosításokra is.
- Jelen törvénytervezet a kizárólag energetikai célú, csak bányafelügyeleti szerződéshez kötött tevékenységek megkezdését nem köti a 1995. évi LVII. törvény 33/J. §-a szerinti az illetékes vízügyi Igazgatóság vagyonkezelői nyilatkozatának meglétéhez, amely dokumentum igazolja, hogy potenciálisan rendelkezésre áll-e a kitermelni kívánt vízkészlet (hozzájárulás), vagy nem (elutasítás). Szükségesnek tartjuk a 1995. évi LVII. törvény 33/J. §-ának kiterjesztését, jelen törvénytervezetben szabályozott kizárólag energetikai célú vízhasznosításokra is.

Az egyéb hatások pontban foglaltak egyrész önellentmondást tartalmaznak, másrész nem értünk vele egyet.

- Az első bekezdés szerint a „*geotermikus hőenergia fűtési célú hasznosításának elsődleges piaca a távhőszolgáltatással elérhető lakosság*." Majd a következőben elmondja, hogy a magas hőmérsékletű primer hőhordozóval működő távfűtéseknél a „*70 °C alatti hőtartomány (zömében ezt lenne képes a geotermia ellátni) energiája kihasználatlan marad*." Ugyanez más nézőpontból megfogalmazva: a meglévő távfűtések részére geotermikus energiát „*zömében*" nem lehetne betáplálni. Akkor hogy lehet mégis a távhő szektor a geotermikus energia elsődleges piaca? Nyilván sehogy. Mint ahogy nem véletlen, hogy csak 9 távhőszolgáltatás rendelkezik geotermikus betáppal. Pontosan azok, ahol elegendően magas termálvíz hőmérséklete.
- Az ipari parkok és a mezőgazdaság említése természetesen helyes. Az előbbieknél azért azt meg kell jegyezni, hogy a technológiától és a tevékenységtől függően az ipari létesítmények nagyon széles hőmérséklettartományban igényelnek hőenergiát.

- A felsorolásból kimaradt az elmúlt 30 év, és különösen a 2005-2011 közötti időszak geotermikus sikertörténetének említése, amit leginkább települési geotermikus hálózatoknak nevezhetünk. Ezek azok a városok, ahol általában közintézmények, lakások, ipari és kereskedelmi létesítmények termálvíz fűtését oldották meg önkormányzati beruházásokkal, és ahol távhőhálózat híján a hőszállítás és elosztás infrastruktúráját is ki kellett építeni. De ide tartoznak hőfogyasztói tulajdonban és üzemeltetésben álló, szigetszerűen működő termálvíz fűtések is, egy-egy épületcsoportot ellátva. A teljesség igény nélküli felsorolás: Veresegyház, Bóly, Gárdony, Tamási, Barcs, Lenti, Mórahalom, Kistelek, Szolnok, Jászkisér, Létavértes, Debrecen, Szarvas, Orosháza, Heves.
- Kimaradtak még a nagy fajlagos energiafogyasztású fürdők. Sokuknál részben vagy egészben megoldották már a geotermikus hőellátást, de még bőven van fejlődési lehetőség. Különösen, hogy a medencefűtések alacsony hőmérsékletszinten igényelnek energiát.
- Sportlétesítmények, azon belül főként labdarúgó pályák gyepfűtése kiváló lehetőség geotermikus fűtésre.

Összefoglalva: A geotermikus energia piaci értékesíthetőségét nem érdemes kategorizálni. A hasznosításnak mindenekelőtt a forrásoldal és a fogyasztói oldal hőmérsékletei szabnak határt, azon túl már csak a képzelőerő, a tettrekészség, a bátorság.

És még egy valami: A PÉNZ! Szilárd véleményünk szerint a geotermikus ágazat fölpörgetését nem az engedélyezési rendszer átalakításával kell kezdeni, hanem a beruházási támogatások visszaállításával. Ezek lehetnek akár részben visszatérítendők is. Az első lépés ezen az úton a Geotermia-2021/1 pályázat 2021. június 8-i meghirdetésével megtörtént – volna, ha a rendszer működőképes lenne. De láthatóan nem az. Az erőfeszítéseket ezért mindenekelőtt arra kell összpontosítani, hogy elegendő mennyiségű, bárki által és folyamatosan hozzáférhető, szigorúan csak szakmai alapon odaítélt támogatási forrás álljon rendelkezésre, amire 2-3 hónapon belül számíthatnak is a pályázók. Az 1-1,5 milliárd m3 földgáz kiváltása csak így lehet reális, igaz, a 2030-as határidő irreális.

Attól még csinálni kell!

4 Összefoglaló javaslat

A törvénytervezet elfogadását a Magyar Geotermális Egyesület nem támogatja.

A tervezet által képviselt hatóságváltás gondolatát viszont támogatjuk, amennyiben azt a jelenleginél jobban előkészítik, hogy bevezetésével minél kisebb fennakadást okozzon. Ezzel a munkával azonban elkésve nem vagyunk, nem úgy, mint támogatási program(ok) megjelentetésével. Ez utóbbiakhoz mintául a 2005-2011 között működött KEOP programok szolgálhatnak.

Budapest, 2022. október 29.

Szita Gábor sk.
az MGtE elnöke